

Anmeldelse: Skolen for livet

Jonas Møller

Henrik Yde: *Skolen for livet – N.F.S. Grundtvigs højskoleskrifter*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag, 322 sider. 349,95 kr.

N.F.S. Grundtvigs indflydelse på de danske folkehøjskoler er i dag sjældent funderet i et direkte kendskab til eller en læsning og fortolkning af hans såkaldte højskoleskrifter – eller hans prosaforfatterskab i det hele taget. Grundtvigs indflydelse, som stadig er omfattende, kommer i stedet primært til udtryk i en indirekte eller symbolsk form, idet Grundtvig eller “det grundtvigske” op gennem historien har antaget en mytisk karakter i den forstand, at det i dag kan udlægges og praktiseres på et utal af måder, uden at det behøver at legitimeres ved eller være i fuld overensstemmelse med, hvad Grundtvig selv har sagt eller skrevet. Mange højskoler kalder sig stadig grundtvigske, og begreber som “livsoplysning”, “folkelighed”, “det levende ord”, “den levende vekselvirkning”, “det historisk-poetiske” m.fl. bruges flittigt, når højskolefolk skal sætte ord på den særlige pædagogik og det skolesyn, der kendetegner højskolen. Brugen af disse “grundtvigske sprogbrokker”, som Thorstein Balle har kaldt dem, er altså omfattet af en høj grad af fortolkningsfrihed, hvor den, der fortolker og anvender dem, sjældent knytter an til Grundtvigs egen brug af disse begreber, men i stedet udlægger og praktiserer dem i relation til egen overbevisning og en aktuel fortolkning af, hvad højskolens opgave og vilkår må være.

At det grundtvigske – gennem en slags virkningshistorisk kædereaktion – er blevet delvist frigjort eller løsrevet fra Grundtvig selv, er i undertegnedes optik først og fremmest positivt og årsagen til, at hans tanker og idéer stadig er lyslevende og brugbare i en aktuel skolevirkelighed. Men det er samtidig begrædeligt, at kendskabet til Grundtvigs oprindelige højskole-tanker (og prosaforfatterskab i det hele taget) ikke er større, idet det øger risikoen for, at fortolkningsfriheden udarter sig til bevidst eller ubevidst misbrug af disse tanker og dermed udvander det grundtvigske i en sådan grad, at det bliver et tomt begreb, der kan betyde hvad som helst. Balancen mellem fortolkningsfrihed og -ansvar, når det kommer til den

grundtvigske arv, er vanskelig og kalder på, at den finder sted på et så oplyst og reflekteret grundlag som muligt.

Så meget desto mere er det glædeligt, at Henrik Yde har samlet og tilgængeliggjort Grundtvigs højskoleskrifter i bogform, så det om ikke andet er muligt for nutidens højskolefolk – og andre interesserede – at gøre sig bekendt med, hvad Grundtvig rent faktisk skrev og forestillede sig, hvad angår denne underlige “skole for livet”.

Udgivelsen består af otte tekster skrevet af Grundtvig, som Yde identificerer som højskoleskrifterne. De er alle udstyret med tekstkommentarer og indledninger, der har til formål at give læseren indblik i den sproglige, historiske og politiske kontekst, som teksterne er skrevet i. Yde begrundes i forordet udgivelsens nødvendighed ved at anføre, at Grundtvigs højskoleskrifter for nutidens læsere både er vanskelige at fremskaffe og vanskelige at forstå. De fleste af skrifterne har været udgivet før, bl.a. af Grundtvig selv kort før hans død i 1872 og senest i K.E. Bugges *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast* fra 1968. Men dels er disse udgivelser næsten umulige at anskaffe i bogform, dels mangler der en udgivelse, der kun rummer Grundtvigs højskoleskrifter og samtidig hjælper den nutidige læser til at overkomme den sproglige og historiske barriere, der gør det vanskeligt både at læse og forstå dem. Yde har derfor foretaget, hvad han selv kalder en “lempelig modernisering” af Grundtvigs tekst, så den gengives i en moderne retskrivning, der er lettere at læse, men uden at ændre i sætningsopbygning eller ordvalg. Og så har han altså forsynet teksterne med yderst omfattende og grundige indledninger og tekstkommentarer, der skal gøre det muligt for læseren at forstå den samtid og den kontekst, som teksterne er skrevet i, og som er de færreste nutidige læsere bekendt. Det er med andre ord en ambitiøs opgave, Yde har pålagt sig selv, og som han løser på fornem og beundringsværdig vis. For det er tydeligt, at der ligger mange års grundige studier og hårdt arbejde bag denne moppedreng af en bog, der rummer mere end 300 siders tætskrevet tekst, hvoraf ca. to tredjedele dele udgøres af Grundtvigs tekster og en tredjedel af Ydes indledninger og kommentarer. Det skal her nævnes, at hovedparten af Ydes tekst er blevet til som led i det kolossale forskningsprojekt *Grundtvigs Værker*, der har til formål at udgive hele Grundtvigs trykte forfatterskab i en digitaliseret, tekstkritisk og kommenteret udgave, hvor Yde har arbejdet med højskoleskrifterne. Det er altså muligt at tilgå disse skrifter samt indledninger og tekstkommentarer digitalt og uden betaling, men det er lykkeligt, at vi nu

har adgang til alt dette materiale i form af en flot fysisk bog, som er til at tage at føle på, og hvor materialet er kyndigt tilrettelagt og redigeret som en samlet, fortløbende fortælling.

Og det er en stor hjælp for en læser som undertegnede, der på trods af et relativt stort kendskab til Grundtvig og højskolen må sande, at jeg mange steder i Grundtvigs tekster ville være på herrens mark uden den håndsrækning, som indledninger og tekstkommentarerne udgør. For det er bemærkelsesværdigt, hvor lange, knudrede og til tider sludrende anslag og hvor mange poetiske og polemiske svinkeærinder man skal trækkes igennem, før man pludselig bliver belønnet med ti lysende linjer, der åbenbarer mandens visionære genialitet og forklarer, hvorfor han stadig er aktuel og vigtig at læse, hvis man vil forstå højskolens idé, tradition og opgave. Læs bare et citat som dette fra *Skolen for livet og akademiet i Sorø*:

Man kan derfor nok sige, at ved en folkelig og borgerlig højskole i vore og vore børns dage, burde, så vidt muligt, findes lejlighed til at lære både fremmede sprog, matematik, historie og alt hvad enkeltmanden enten for nyttens eller fornøjelsens skyld, fandt lyst og stunder til at lægge sig efter, og at ved en kongelig dansk højskole i Sorø ville det omtrent følge af sig selv; men hovedsagen, det levende, det fælles og almindelige, der må være en sådan højskoles sjæl og øjemed: folkenaturens hensigtsmæssige udvikling og oplysning på modersmålet til fædrelandets gavn og kongens glæde, denne 'indbyrdes undervisning' og levende vekselvirkning, som det er lederens opgave og udødelige ære efter omstændighederne på alle sider at fremme, den vil det allerede være en stor kunst historisk at beskrive, så matematisk udregne eller skematisk foreskrive lader denne livsytring, lysudvikling og varmeledning sig ingenlunde.

En skole drevet af liv, lys og varme, rettet mod det levende, fælles og almindelige, hvis mål, midler og effekt aldrig kan fikseres, beregnes eller sikres, men kun poetisk anes og pædagogisk tilstræbes i en fri og levende vekselvirkning. Smukkere kan det vel næsten ikke siges, men som nævnt: Der er noget langt mellem snapsene, når Grundtvig ruller sig ud og er ude med riven efter alt og alle, hvad enten de er tyskere, romere, bogorme, papister, latinere eller realskolefolk. Desto mere velgørende, vigtigt og imponerede er det, at Yde med sit enorme arbejde i det mindste gør det

muligt for læseren at forstå den historiske og politiske kontekst for disse lange tirader, hvor det ellers kan være svært at forstå, hvad det handler om, hvorfor han er så polemisk, og hvad det har med højskole at gøre.

Særligt Ydes indledende redegørelse for stænderforsamlingernes oprettelse midt i helstatens og enevældens krise i et Europa, hvor de revolutionære strømninger pressede sig på, er afgørende for at forstå, hvorfor Grundtvig i 1830'erne kastede sig lidenskabeligt ud i at beskrive vigtigheden af en ny folkelig skoleform, der kan danne og uddanne fremtidens embedsmænd og repræsentanter til stænderforsamlingerne, så de erkender vigtigheden af ikke blot at tænke på sig selv, men først og fremmest på det fælles bedste. Og Ydes fortløbende redegørelser er afgørende for at forstå, hvorfor han er så optaget af, at denne kongelige og folkelige højskole skal oprettes på Sorø Akademi og ikke som små bondehøjskoler rundtomkring i landet, som det til hans både skuffelse og accept endte med. I det hele taget vil det nok for de fleste læsere, der ikke i forvejen har kendskab til højskoleskrifterne og Sorø-tanken, være overraskende, hvor langt Grundtvigs forestilling om højskolen på nogle områder egentlig er fra den højskoleform, der voksede frem og kalder sig grundtvigsk i dag. På andre områder – særligt når det kommer til beskrivelsen af højskolens overordnede formål og det nærmest revolutionære skolesyn, han på sin helt egen poetiske vis udfolder – bliver det glasklart, at Grundtvig med rette kaldes højskolens fader og en pædagogisk tænker på højde med de største.

Yde argumenterer overbevisende for valget af de tekster, der med rette kan kaldes højskoleskrifter, og han har sågar medtaget en lille tekst, der ikke har været trykt før. Skal man pege på en svaghed ved denne udvælgelse, eller præmissen for den, så er det, at den udelukker den historisk set nok vigtigste Grundtvig-tekst, når det kommer til den grundtvigske virkningshistorie på højskoleområdet. Indledningen til *Nordens Mytologi* fra 1832 indeholder – på trods af at den kun indirekte omtaler og omhandler højskolen – nogle af de allervigtigste og mest slidstærke formuleringer af det livs- og menneskesyn, som blev bærende for den grundtvigske højskole. Det er her, at Grundtvig tydeligst lancerer og udvikler sit historiske-poetiske sindbilledsprog og leverer nogle af de mest kendte oneliners og slagord, som højskolefolk har brugt – og nogle gange misbrugt – lige siden. Det er her, at han slår fast, at mennesket ikke er en abekat, men et guddommeligt eksperiment af støv og ånd, og at friheden gælder for Loke såvel som for Thor. Og så udgør teksten jo også et kardinalpunkt i den

fortløbende debat om fortolkningen af Grundtvigs skelnen mellem skole og kirke, mellem menneske og kristendom, som Kaj Thaning udløste med sin Grundtvig-disputats i 1963. Det er for så vidt forståeligt, men alligevel ærgerligt, at der ikke er plads til et uddrag og en udlægning af denne tekst, da man som højskolelærer på den måde ville have det vigtigste – bortset fra højskolesangene – samlet i én udgivelse. Det skal retfærdigvis siges, at Yde indledningsvist nævner og citerer fra *Nordens Mytologi* og kort gør rede for dens betydning for de øvrige højskoleskrifter.

Det er en stor, flot gave til de danske højskoler og til alle andre, der interesserer sig for skole, dannelse og pædagogik, at der nu foreligger en fysisk bog, som kan danne grobund for en fornyet fordybelse i og opmærksomhed på Grundtvigs oprindelige højskoletanker. Ikke kun blandt forskere, men blandt de aktive højskolefolk, der har mulighed for at føre tankerne ud i livet. Jeg kan desværre have mine tvivl om, hvor mange højskolefolk der rent faktisk får læst dem. Dels har højskolelærere rasende travlt med den daglige praksis, dels kræver det meget at læse Grundtvigs prosa, og derfor er det bare meget nemmere og mere muntert at synge hans kondenserede poetiske tekster fra Højskolesangbogen end at læse lange, polemiske og konteksttunge skrifter. Ærgerligt nok. Men det kan aldrig blive Henrik Ydes skyld. For han har begået en intellektuel og forskningsmæssig kraftpræstation, der nu ligger foran os som en invitation og en opfordring: Gå til kilden – også selv om der er indimellem er langt mellem snapsene.